

تاریخ خط

خط از گذشته تا امروز

ترجمه آروند گان:

سازگار احمدیان

علی جلیل پور اودکانی

انتشارات کتابچه

سرشناسه	: احمدیان، شاهو، ۱۳۶۶ -
عنوان و نام پدیدآور	: تاریخ خط : خط از گذشته تا امروز / گردآوردندگان شاهو احمدیان، علی جلیل پوراردکانی.
مشخصات نشر	: سنندج: کتابچه، ۱۳۹۸.
مشخصات ظاهری	: ۲۶۲ص.
شابک	: ۹۷۸-۶۲۲-۷۱۷۲۸۷-۴
وضعیت فهرس نویسی	: فیبا
عنوان دیگر	: خط از گذشته تا امروز.
موضوع	: خط -- ایران -- تاریخ
موضوع	: Writing -- Iran -- History
شناسه افزوده	: جلیل پوراردکانی، علی، ۱۳۶۶ -
رده بندی کنگره	: ۳۱۱.۵۰۳
رده بندی دیویی	: ۰۹۰۰۲۱۱
شماره کتابشناسی ملی	: ۰۸۸۵۳۴

تاریخ خط، خط از گذشته تا امروز
گردآوردندگان: شاهو احمدیان - علی جلیل پوراردکانی
ناشر: انتشارات کتابچه
جلد و صفحه آرایي: میلاد ملایی
چاپ: اول - ۱۳۹۹
شمارگان: ۱۰۰۰ نسخه
قیمت: تومان

مرکز پخش: سنندج، مجتمع تجاری کردستان، واحد ۲۲۳

تلفن: ۰۸۷۳۳۲۲۹۹۶۸

فروشگاه آنلاین: WWW.KETABCHEHPUB.IR

فهرست

مقدمه ۱۶

مروری بر تاریخ و انواع خط

خط	۲۳
جهت نگارش، انواع خط	۲۴
تاریخ خط	۲۴
خط تصویری	۲۴
خط اندیشه نگار	۲۵
خط واژه نگار	۲۵
خط آوانگار	۲۶
خط الفبایی	۲۶
خطوط باستان	۳۶
خط اوستایی	۲۷
تاریخچه خط اوستایی	۲۸
ریشه شناسی و الفبا	۳۰
نویسه ها الفبای اوستایی	۳۱
ویژگی ها الفبای اوستایی	۳۲
جایگزینی با خط فارسی امروز	۳۲
خط پهلوی	۳۴
زیرشاخه های خط پهلوی	۳۴
ویژگی خط پهلوی	۳۵

۳۹	خط چینی
۴۰	خط عبری
۴۰	الفبای عبری
۴۲	خط فنیقی
۴۲	الفبای فنیقی
۴۶	خط میخی
۴۸	تاریخ خط میخی
۴۹	میخ سوهری
۴۹	آثار برجسته از خط میخی
۵۰	نژاد و زبان شناسی
۵۲	انتقال خط به اکدی ها
۵۳	انتقال به بابلی ها و آشوری ها
۵۳	رسیدن به ایلامی ها
۵۳	انتقال به حثیت ها و میتانی ها
۵۵	خط میخی ایلامی
۵۷	میخی اوگاریتی
۵۸	خط میخی اکدی
۵۸	ریشه خط میخی اکدی
۵۸	ویژگی های برجسته خط میخی اکدی
۵۹	کاربرد خط میخی اکدی
۶۰	خط میخی هخامنشی
۶۰	اختراع و پیشینه خط میخی هخامنشی

- ۶۱..... ساختار و ویژگی‌ها خط میخی هخامنشی
- ۶۲..... رمزگشایی و اهمیت آن در خاورشناسی
- ۶۷..... میخی بابلی
- ۶۷..... اعداد در خط میخی بابلی
- ۷۰..... خط هیروگلیف مصری
- ۷۲..... معنای «آژه» هیروگلیف» و دلیل این نامگذاری
- ۷۲..... جهت خارشدر خط هیروگلیف
- ۷۳..... نویسه‌ها در خط هیروگلیف
- ۷۴..... خطوط امروزی
- ۷۵..... سیریلیک
- ۷۵..... تاریخچه خط سیریلیک
- ۷۶..... الفبای سیریلیک در زبان روسی
- ۷۸..... خط لاتین
- ۷۹..... خط ارمنی
- ۷۹..... تاریخچه خط ارمنی
- ۸۰..... حروف الفبای ارمنی
- ۸۲..... خط گرجی
- ۸۲..... تاریخچه خط گرجی
- ۸۳..... تغییر و تطور الفبای گرجی
- ۸۴..... الفبای کنونی گرجی
- ۸۷..... خط عربی
- ۹۱..... خط عربی پیش از اسلام

۹۳	خط عربی پس از اسلام
۹۶	شیوه‌های خط عربی
۱۰۰	خط فارسی
۱۰۱	خط آرامی
۱۰۳	الفبای آرامی
۱۰۴	جدول سنجشی الفبای آرامی با عبری، پارسی و سریانی
۱۰۶	خط سریانی
۱۰۶	الفبای سریانی
۱۰۷	تاریخچه خط سریانی
۱۰۸	گونه‌های الفبای سریانی
۱۱۰	شکل حروف خطوط سریانی
۱۱۳	خط سغدی
۱۱۳	الفبای سغدی
۱۱۵	خط اورخون
۱۱۸	خط نبطی
۱۱۹	خط کوفی
۱۲۰	مشخصات خط کوفی
۱۲۰	تاریخچه خط کوفی
۱۲۲	انواع خط کوفی
۱۲۲	تقسیم خط کوفی از نظر شیوه نگارش
۱۲۳	تقسیم خط کوفی شرقی از نظر تزئینات
۱۳۰	خط یونانی

۱۳۰.....	کاربرد خط یونانی
۱۳۲.....	خط چینی
۱۳۴.....	کانجی - ژاپنی
۱۳۴.....	دگرگونی کانجی در ژاپن
۱۳۵.....	نمونه کانجی
۱۳۵.....	خط ژاپنی - کانا
۱۳۷.....	خط ژاپنی هیراگانا
۱۳۷.....	استفاده از هیراگانا
۱۳۸.....	ریشه هیراگانا در کانبی
۱۳۹.....	خط کاتاکانا
۱۳۹.....	استفاده از کاتاکانا
۱۴۰.....	ریشه کاتاکانا در کانجی
۱۴۱.....	مان یوگانا
۱۴۱.....	اصول مان یوگانا
۱۴۲.....	خط کرهای - هانگول
۱۴۲.....	تاریخچه هانگول
۱۴۴.....	خط براهمایی
۱۴۴.....	پیشینه خط براهمایی
۱۴۴.....	ویژگی‌های خط براهمایی
۱۴۵.....	فهرست دبیره‌های برهمایی
۱۴۶.....	خط گعز
۱۴۶.....	زبان گعز

- ۱۴۶..... زبان امپری
- ۱۴۷..... زبان تیگرینیا
- ۱۴۷..... حروف گعزی
- ۱۵۰..... تهانا

خط در ایران

- ۱۵۳..... خط در ایران
- ۱۵۳..... خط در ایران پیش از اسلام
- ۱۵۳..... خط ایلام (ایلام)
- ۱۵۳..... خط در ایران هخامنشی
- ۱۵۴..... خط در دوره اشکانیان و ساسانیان
- ۱۵۴..... خط پهلوی اشکانی
- ۱۵۴..... دین دبیره (خط اوستایی)
- ۱۵۵..... خط فارسی پس از اسلام

خط فارسی

- ۱۵۸..... خط فارسی
- ۱۵۹..... الفبای خط فارسی
- ۱۶۲..... تاریخچه خط فارسی
- ۱۶۴..... زبان فارسی نو به خطهای دیگر
- ۱۶۴..... فارسی به خط عبری
- ۱۶۵..... خطوط رایج در ایران باستان

خوشنویسی	۱۶۷
انواع خط خوشنویسی	۱۶۸
تعلیق	۱۶۸
نستعلیق	۱۶۹
شکسته نستعلیق	۱۶۹
خطوط شگانه	۱۷۵
شکل‌گیری و تکامل	۱۷۶
خط محقق	۱۷۷
خط ریحان	۱۷۸
خط ثلث	۱۷۹
خط نسخ	۱۸۲
خط رقاع	۱۸۳
تاریخچه خط رقاع	۱۸۴
خط توقیع	۱۸۴

خوشنویسی

خوش‌نویسی	۱۸۷
خوشنویسی در کشورهای مختلف	۱۸۸
علت پیدایش الفبا	۱۸۹
تحولات نوین خوشنویسی	۱۸۹
خوش‌نویسی در جهان اسلام	۱۹۰
پیشینه خوشنویسی در اسلام	۱۹۱

۱۹۳	سیر تحولات خوشنویسی در اسلام
۱۹۴	خطوط شش گانه
۱۹۵	خطوط مختلف خوشنویسی اسلامی
۱۹۹	خوشنویسی ایرانی
۱۹۹	شکل گیری خوشنویسی در ایران
۲۰۱	خط تعلیق
۲۰۱	خط نستعلیق
۲۰۳	خط شکسته نستعلیق
۲۰۳	خوشنویسی در دوران قاجار
۲۰۵	خوشنویسی در دوران معاصر
۲۰۷	خوشنویسی لاتین
۲۰۷	هندرایتینگ (Cursive)
۲۰۷	خوشنویسی به سبک کاپرلیک
۲۰۹	خوش نویسی گرجی
۲۱۰	خوش نویسی هندی
۲۱۰	پیشینه خوشنویسی هندی
۲۱۱	دوران میانه خوشنویسی در هند
۲۱۳	خوشنویسی چینی
۲۲۰	خوش نویسی ژاپنی
۲۲۰	تکنیک های خوشنویسی ژاپنی
۲۲۰	تاریخچه خوشنویسی ژاپنی
۲۲۲	پیش از دوره تارا

۲۲۲.....	دوره هیان.....
۲۲۶.....	دوره کاماکورا و موروماچی.....
۲۲۷.....	دوره ادو.....
۲۲۹.....	خط امروزه در ژاپن.....
۲۳۰.....	خوشنویسی کره‌ای.....
۲۳۰.....	تاریخچه خوشنویسی در کره.....
۲۳۲.....	خوشنویسی نیپالی.....
۲۳۲.....	پیشینه خوشنویسی در نیپال.....
۲۳۳.....	خوشنویسی تبتی.....
۲۳۳.....	سبک‌های خوشنویسی تبتی.....
۲۳۷.....	خوشنویسی مغولی.....
۲۳۷.....	ویژگی‌های خوشنویسی مغولی.....

تایپوگرافی

۲۴۰.....	تایپوگرافی یا نویسنه‌نگاری.....
۲۴۰.....	تعاریف جامع تایپوگرافی.....
۲۴۱.....	تایپوگرافی در ایران.....
۲۴۲.....	فرآیند تایپوگرافی.....

نقاشی خط

۲۴۴.....	نقاشی خط.....
۲۴۵.....	خاستگاه نقاشی خط.....

دوره اول تحولات در خوشنویسی ایرانی - دوران قاجار (دوره نوآوری در جامعه سنتی).....	۲۴۸
دوره دوم تحولات در خوشنویسی ایرانی - دوران پهلوی (دوره نوسازی).....	۲۴۸
دوره سوم تحولات در خوشنویسی ایرانی - دوران پس از انقلاب ۱۳۵۷ - (دوره تجربه‌های متفاوت).....	۲۴۹
شکل‌گیری نقاشی خط.....	۲۵۰
منابع.....	۲۵۵

مقدمه

حدود بیست و دو هزار سال پیش انسان در غارهای لاسکو نخستین تصاویر را بروی دیوار رسم کرد.

از آن پس تقریباً هفت هزار سال طول کشید تا هنر خط و نوشتار، شگفت انگیزترین دستاورد انسان، بر جود آید. باستان شناسان معتقدند که احتمالاً انسانهای اولیه علامتهای مکتوب را به منظور ثبت حکایه‌های خود و تاریخ نویسی ابتدایی به کار گرفته اند.

ده ها هزار سال است که ما، کنونی ها، علامتها و اشکال به عنوان وسیله ای برای ارتباط پیامهای ساده بین انسانها به کار می آورده ایم. تاریخچه خط و الفبا فرایندی طولانی دارد و این فرایند به کندی و با پیچیده گی بسیار رفته است. تا جایی که اسناد نشان می دهد، خط و نوشتار در "میان رودان" یا همان بین النهرین (MESOPOTAMIA)، سرزمین بین دو رودخانه دجله و فرات، آغاز شد. این سرزمین که از خلیج فارس تا بغداد امتداد دارد، در حدود سه هزار سال قبل از میلاد مسیح به دو ناحیه سومر (SUMER) در جنوب و کلد (AKKAD) در شمال تقسیم می شد.

سومری ها و کلدانی ها در ناحیه جغرافیایی واحدی بطور هماهنگ زندگی می کردند، اما زبانهایشان تا حد زیادی با هم تفاوت داشت (تفاوتی مانند زبانهای آلمانی و ژاپنی). این دو جامعه متمدن در مجتمع های کوچک پیرامونهای شهرهای بزرگی مثل بابل (BABYLON) زیر حکومت فرمانروایان زندگی می کردند. اکثراً جمعیت بین النهرین را چوپانها و کشاورزان تشکیل می دادند. این سلسله مراتب در نخستین لوحه های دستی سومری که از مجتمع معبد بزرگ در اوروک - (URUK) به عنوان نخستین اسناد مکتوب معبد بزرگ - به چشم می خورد.

بدین صورت می توان نتیجه گرفت که نخستین علامتهای نوشتاری برای ضبط محاسبه های مربوط به کشاورزی به کار می رفته. لوحه های دیگری نیز در معبد لاگاش کشف شده که نشان از آن دارد که ساختار اجتماعی معبدیان شامل ۱۸ نانو، ۳۱ آبجوساز، ۷ برده و ۱ آهنگر بوده است.

مدارک دیگر نشان می دهد که بین سومریها نه تنها استاندارد نقره رایج بوده بلکه پول نیز به اجاره داده می شده. و همچنین لوحه ها نشانگر این موضوع اند که در مدارس سومری، که در یک سوی آنها درس معلم و در سوی دیگر مشق محصل حک شده، می تران پی برد که خواندن و نوشتن به خط میخی را چگونه یاد می گرفتند.

نخستین کتبه های این نوع خط (خط میخی)، که به عقیده کارشناسان نوعی یادداشت محسوب می شد شامل طرح گونه هایی ساده جهت نشان دادن شکل اشیا است. بطوریکه در این خط، شکل اشیا نقاشی می شده. مثلاً: سرگاو نشانه "گاو" بوده. این نوع خط را می توان، اولین نوع خط بشری نام برد.

آنطور که مشخص است، این انسانها به تدریج گذاشتن این تصاویر قصد نوشتن مطلب و جمله ای کامل را داشتند، که به آن ام-طلا-، "خط اندیشه نگار" می گویند. تا کنون بیش از ۱۵۰۰ نمونه از این نوع خط تصویری توسط انسان شناسان شناسایی شده است. با گذشت زمان، خط تصویری دیگر برای نمایش اشیا به کار نمی رفت بلکه بر اساس مفهوم متن، معانی گسترده تری پیدا کرد و تکامل جالبی در حدود ۲۹۰۰ سال قبل از میلاد حاصل شد. انحنای علامتهای تصویری اولیه از بین رفت و در مناطق باتلاقی و کرانه رودخانه های میانرودان، خاک رس و نی فراوان وجود داشت، در حالیکه رسم خطوط منحنی در گل رس خشک شده از لحاظ فنی دشوار بود، پس کتاب نویسان به علامتهای مستقیم روی آوردند.

کاتبان از لوحه های رسی استفاده می کردند و اشیا یا شکلهایی را که می خواستند به تصویر در آورند را با قلمهایی از نی (که یک سر آن را می تراشیدند) می کشیدند.